

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2022/144

Karar Sayısı : 2023/137

Karar Tarihi: 26/7/2023

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Trabzon 2. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;

A. 231. maddesinin (1) numaralı fıkrasının,

B. 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasının,

Anayasa'nın 13., 36. ve 141. maddelerine aykırılığının ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Sanık hakkında resmî belgede sahtecilik suçundan açılan davada itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ**A. İptali İstenen Kanun Hükümleri**

Kanun'un itiraz konusu kuralların da yer aldığı;

1. 231. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Duruşma sonunda, 232 nci maddede belirtilen esaslara göre duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrası okunarak gerekçesi ana çizgileriyle anlatılır.”

2. 273. maddesi şöyledir:

“İstinaf istemi ve süresi

Madde 273 – (1) İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağına geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır.

(2) Hüküm, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.

(3) (Değişik: 18/6/2014-6545/75 md.) Ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki asliye mahkemelerinin hükümlerine karşı, kararın o yer Cumhuriyet başsavcılığına geliş tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurabilirler.

(4) Sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların dilekçe veya beyanında, başvuruya ilişkin nedenlerin gösterilmemesi inceleme yapılmasına engel olmaz.

(5) Cumhuriyet savcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir. Bu istem ilgililere tebliğ edilir. İlgililer, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde bu husustaki cevaplarını bildirebilirler.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükümleri

Kanun'un;

1. 232. maddesi şöyledir:

“Hüküm gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar

Madde 232 – (1) Hüküm başına, “Türk Milleti adına” verildiği yazılır.

(2) Hüküm başında;

a) Hükümü veren mahkemenin adı,

b) Hükümü veren mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hâkimin, Cumhuriyet savcısının ve zabıt kâtibinin, katılanın, mağdurun, vekilinin, kanunî temsilcisinin ve müdafinin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği,

c) Beraat kararı dışında, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,

d) Sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı,

Yazılır.

(3) Hüküm gerekçesi ve varsa karşı oy gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına konulur.

(4) Karar ve hükümler bunlara katılan hâkimler tarafından imzalanır.

(5) (Değişik: 24/11/2016-6763/31 md.) Hüküm sonucu tefhim edildikten sonra gerekçeli karar imzalanmadan hâkim ölür veya herhangi bir sebeple kararı imzalayamayacak hâle düşerse, yeni hâkim, tefhim edilen hükme uygun olarak gerekçeli kararı bizzat yazarak imzalar. Toplu mahkemelerde böyle bir durumun gerçekleşmesi hâlinde, hüküm diğer hâkimler tarafından imzalanır ve başkan veya en kıdemli hâkim tarafından, hüküm altına diğer hâkimin imza edememesinin sebebi yazılarak imza olunur.

(6) Hüküm fıkrasında, 223 üncü maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir.

(7) Hükümlerin nüshaları ve özetleri mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır ve mühürlenir”

2. 275. maddesi şöyledir:

“İstinaf başvurusunun etkisi

Madde 275 – (1) Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.

(2) Hüküm, istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğunun mahkemeye öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 30/11/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle başvurunun yöntemine uygunluğu sorunu görüşülmüştür.

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde bir davaya bakmakta olan mahkemenin bu davada uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda iptali talep edilen kuralların Anayasa'nın hangi maddelerine aykırı olduklarının açıklanması gerektiği belirtilmiş; anılan maddenin (4) numaralı fıkrasında ise açık bir şekilde dayanaktan yoksun veya yöntemine uygun olmayan itiraz başvurularının Anayasa Mahkemesi tarafından esas incelemeye geçilmeksizin gerekçeleriyle reddedileceği hükme bağlanmıştır.

3. Anılan İçtüzük'ün 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de itiraz yoluna başvuran mahkemenin gerekçeli kararında Anayasa'ya aykırılıkları ileri sürülen hükümlerin her birinin Anayasa'nın hangi maddelerine hangi nedenlerle aykırı olduğunu ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça göstermesi gerektiği ifade edilmiştir.

4. Yine İçtüzük'ün 49. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde Anayasa Mahkemesince yapılan ilk incelemede başvuruda eksikliklerin bulunduğu tespit edilmesi hâlinde itiraz yoluna ilişkin işlerde esas incelemeye geçilmeksizin başvurunun reddine karar verileceği belirtilmiştir.

5. 5271 sayılı Kanun'un 273. maddesinin itiraz konusu (1) numaralı fıkrasında istinaf isteminin, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılacağı; beyanın tutanağa geçirileceği ve tutanağın hâkime onaylatılacağı; tutuklu sanık hakkında ise 263. madde hükmünün saklı olduğu hükme bağlanmıştır.

6. Başvuru kararında yalnızca istinaf süresinin hükmün açıklanmasından itibaren başlatılmasına ilişkin kuralın iptal gerekçesine yer verildiği, anılan fıkrada yer alan diğer kuralların hangi nedenlerle Anayasa'ya aykırı olduğuna ilişkin iptal gerekçelerinin açıkça gösterilmediği anlaşılmıştır. Bu itibarla fıkranın birinci cümlesinde yer alan "...*hükmün açıklanmasından itibaren...*" ibaresi dışında fıkranın kalan kısmına ilişkin başvurunun yöntemine uygun olmaması nedeniyledir reddi gerekir.

7. Açıklanan nedenle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;

A. 231. maddesinin (1) numaralı fıkrasının esasının incelenmesine,

B. 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

1. Birinci cümlesinde yer alan "...*hükmün açıklanmasından itibaren...*" ibaresinin esasının incelenmesine,

2. Kalan kısmının iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

8. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ahmet Hakan SOYTÜRK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 231. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

9. 5271 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinde kovuşturma iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre olarak tanımlanmıştır. Kovuşturma evresinin aşamalarından biri olan duruşma devresi, tarafların suç isnadı hakkında görüşlerini ortaya koymaları sonrasında sona erdirilir ve mahkemece hüküm verilir.

10. Kanun'un 223. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ceza muhakemesinin sonunda verilebilecek hükümlerin neler olduğu sayılmıştır. Buna göre son karar niteliğinde kabul edilmiş olan hükümler; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve davanın düşmesi kararlarıdır.

11. Ceza muhakemesinde duruşma devresinin sonunda suç isnadının esasını çözümler nitelikte bir son karar verildiği, başka bir ifadeyle hüküm kurulduğu durumlarda hükmün sorun, gerekçe ve sonuç kısımlarının tümünü içerir biçimde duruşma tutanağına geçirilmesi ve hükmün *gerekçeli karar* biçiminde açıklanması mümkündür. Kanun, hükmün sorun ve gerekçeyi içerir biçimde açıklanmadığı durumlarda uygulamada *kısa karar* olarak da adlandırılan *hüküm fıkrası* kısmının duruşma tutanağına geçirilmesine ve gerekçenin ana hatlarıyla anlatılmasına da imkân tanımıştır.

12. İtiraz konusu kural uyarınca hüküm fıkrası Kanun'un 232. maddesine göre duruşma tutanağına geçirilecektir. 232. maddenin (6) numaralı fıkrası uyarınca hüküm fıkrasında, 223. maddeye göre verilen kararın ne olduğu, uygulanan kanun maddeleri, ceza verilmesi hâlinde cezanın miktarı, karara karşı kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme imkânının bulunup bulunmadığı, başvuru imkânı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir.

13. Duruşmadan sonuç çıkarma devresinde yukarıda belirtilen esaslara uygun şekilde yazılan hüküm fıkrasının duruşma tutanağına geçirilerek okunması ve hükmün gerekçesinin ana hatlarıyla anlatılması itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

2. İtirazın Gerekçesi

14. Başvuru kararında özetle; kanun yollarına etkili başvurunun mahkemeye erişim hakkı bağlamında adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olduğu, kanun yollarına etkili başvurunun ise ancak gerekçelendirilmiş bir hükme karşı yapılabileceği, kural uyarınca duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrasının gerekçesinin ana hatlarıyla sözlü olarak açıklanmasının öngörüldüğü, hükmün gerekçesinin ana hatlarıyla ne surette açıklandığının içerik ve nitelik bakımından mahkemelerin takdirinde olduğu ve hükmün gerekçesinin duruşma tutanağına geçirilmediği durumlarda gerekçenin ana hatlarıyla açıklanması hususunun denetiminin mümkün olmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

15. İtiraz konusu kural uyarınca hükmün sonucunu oluşturan hüküm fıkrasının, 5271 sayılı Kanun'un 232. maddesinde belirtilen esaslara uygun olarak duruşma sonunda mutlaka tutanağına geçirilmesi gerekirken, gerekçenin henüz yazılmadığı durumlarda, tutanağına geçirilmiş olan hüküm fıkrasının okunması ve gerekçesinin ana hatlarının sözlü olarak açıklanması da mümkündür. Bu durumda hükmün sonucunun hangi gerekçeye dayandığı konusunda tarafların tam anlamıyla bilgi sahibi olma imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenle itiraz konusu kuralın adil yargılanma hakkı ve bu bağlamda gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.*” denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkını da güvence altına almaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı, doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu nedenle gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biridir (*Hilmi Kocabay ve diğeri*, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

17. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarının sağlanmasını ve kararların denetlenmesini amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (*Sencer Başat ve diğeri* [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

18. Hakkaniyete uygun yargılamanın bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca mahkemelerin uyması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılabilir. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara cevap vermek zorunda değilse de davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır (*Yasemin Ekşi*, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

19. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Yargılama sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerde makul bir gerekçe ile cevap verilmesi gerekir (*Sencer Başat ve diğeri*, § 35).

20. Ceza muhakemesinde duruşmadan sonuç çıkarma ve sonrasında hüküm kurma devresi yargılamanın tüm sülhlerinin kolektif katılımı ile yapılmaktadır. Tarafların esasa ilişkin görüş ve savunmalarını ortaya koymalarından sonra mahkeme tarafından hüküm kurulabilecektir. Yargılama ile çözülen sorunun esasına etki eden tüm delillerin tarafların iddia ve savunmalarını karşılar şeklinde gerekçede tartışılması ve mahkemenin ulaştığı kanaatin açıklanması gerekir. Sorunun kapsamlı olduğu durumlarda hükmün gerekçe kısmının da buna uygun olarak kapsamlı biçimde duruşmanın sonunda yazılması mümkün olmayabilir. Gerekçenin henüz yazılmadığı durumlarda, duruşma tutanağına geçirilmiş olan hüküm fıkrasının okunmasına ve gerekçesinin ana hatlarının sözlü olarak açıklanmasına imkân tanıyan kuralın haklı bir nedene dayandığı anlaşılabilir.

21. Kural uyarınca yalnızca hüküm fıkrasının okunduğu ve gerekçesinin ana hatlarıyla anlatıldığı durumlarda, Kanun'un 232. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca hükmün gerekçesi on beş gün içinde yazılarak dosyaya konulacaktır. Bu itibarla gerekçenin duruşma sonunda tutanağına geçirilemediği durumda ortaya çıkacak eksikliği telafi edecek bir

güvencenin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Kaldı ki, Anayasa'nın 141. maddesinde mahkemelerin her türlü kararının gerekçeli olması gerektiği hüküm altına alınmışken anılan kararların gerekçesinin mutlaka duruşma devresinin sonunda yazılmasına dair bir anayasal zorunluluk öngörülmemiştir.

22. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 36. ve 141. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 273. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...hükümün açıklanmasından itibaren..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

23. 5271 sayılı Kanun'un 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi uyarınca istinaf istemi, *hükümün açıklanmasından itibaren* yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır. İstinaf isteminin zabıt kâtibine beyanda bulunarak yapıldığı durumlarda bu beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Anılan cümlede yer alan "...hükümün açıklanmasından itibaren..." ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

24. Hüküm, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa söz konusu Kanun'un 273. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca istinaf istemi hükmün tebliğinden itibaren yedi gün içinde yapılabilir.

25. Anılan maddenin (3) numaralı fıkrası uyarınca ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki asliye mahkemelerinin hükümlerine karşı, kararın o yer Cumhuriyet başsavcılığına geliş tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir.

26. Maddenin (5) numaralı fıkrası uyarınca Cumhuriyet savcısının istinaf isteminde istinaf yoluna başvurma nedenlerinin gerekçeleriyle birlikte yazılı olarak açıkça gösterilmesi zorunluluğu öngörülmesine karşın, (4) numaralı fıkra uyarınca yargılamanın diğer süjeleri olan sanık, katılan, katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların istinaf isteminde bulunurken herhangi bir gerekçe gösterme zorunluluğu bulunmamaktadır.

27. Hüküm fıkrasının duruşmada hazır bulunanlara tefhim edildiği ancak gerekçesinin henüz tutanağa geçirilmediği durumlarda da itiraz konusu kural uyarınca istinaf süresi hükmün açıklanmasından itibaren ya da başka bir ifadeyle tefhimden itibaren başlamaktadır. Hüküm fıkrasını tefhim yoluyla öğrenen tarafların sunmuş oldukları istinaf istemlerini içerir dilekçe veya bu yöndeki beyanlarına dair zabıt kâtibince tutulan tutanak uygulamada *süre tutum dilekçesi* olarak adlandırılmaktadır.

28. Hükümün gerekçesiyle birlikte açıklanmadığı durumlarda, hüküm tefhim yoluyla öğrenip mahkemeye süre tutum dilekçesi sunan taraflara Kanun'un 275. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca hükümün gerekçesi yedi gün içinde tebliğ edilir. Sanık ve katılan yönünden istinaf isteminde gerekçe sunma zorunluluğu bulunmamakla birlikte, istinaf mahkemesince hüküm hem hukuki hem de maddi yönden incelenip gerektiğinde delil toplanabileceğinden, anılan sùjelerin istinaf mahkemesince hüküm kurulduğu aşamaya kadar istinaf istemlerine ilişkin gerekçelerini içerir dilekçe veya beyanlarını sunmaları imkân dahilindedir. Sunulan gerekçeli istinaf isteminin istinaf mahkemesince yapılacak kanun yolu denetiminde gözütılması gerekir.

29. Cumhuriyet savcısının istinaf isteminde bulunduğu durumlarda, bu istemin ilgiliye tebliğ edilmesi gerekip yedi gün içinde bu isteme karşı cevap verilmesi mümkündür. Yine Kanun'un 277. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca hüküm veren mahkemece reddedilmeyen istinaf dilekçesi veya beyana ilişkin tutanağın bir örneği yargılamanın karşı tarafına tebliğ edilir. Karşı taraf bu dilekçe veya beyana tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde cevap verebilir. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca cevap verildikten veya cevap için belirlenen süre sona erdikten sonra dosya bölge adliye mahkemesine gönderilir.

30. İtiraz konusu kural ilk derece mahkemesinin hükümüne karşı istinaf süresinin, hükümün tefhiminde hazır bulunanlar bakımından hükümün açıklanmasından itibaren başlamasını öngörmektedir.

2. İtirazın Gerekçesi

31. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kural uyarınca istinaf kanun yoluna başvuru süresinin hükümün açıklanmasından itibaren başladığı, hükümün gerekçesinin duruşma tutanağına geçirilmediğı durumlarda gerekçeyi bilmeyen sanık yönünden kanun yoluna başvuru süresinin hükümün açıklanmasından itibaren başlatılmasının sanığa ağır bir külfet yüklediğı, kuralın uyuşmazlıkların kısa sürede nihai çözüme kavuşturularak hukuki güvenliğin sağlanması şeklindeki meşru amaç bakımından orantısız olduğu ve bu yönüyle mahkemeye erişim hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirdiğı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir (*Hasan İştin*, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37). Mahkemeye erişim hakkı ilk derece mahkemesine dava açma hakkının yanı sıra itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise anılan yollara başvurma hakkını da içerir (*Ali Atlı*, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49).

34. Mahkemeye erişim hakkı somut ve etkili olmalıdır. Erişim hakkının etkili olabilmesi için bireyin, haklarına müdahale eden bir işleme itiraz etmek üzere açık ve somut bir fırsata sahip olması gerekir (*Ünsal Karabulut*, B. No: 2014/12045, 17/11/2016, § 26).

35. Anayasa'nın 36. ve 141. maddelerinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı kanun yoluna başvuru hakkının etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (*Vesim Parlak*, B. No: 2012/1034,20/3/2014, § 39; *Ayşe Eşlik*, B. No: 2014/15969, 21/6/2017, § 42).

36. Öte yandan, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olan savunma hakkının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindedir (*Erol Aydeğer*, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). Gerçek anlamda bir savunma hakkından bahsedilebilmesi için, taraflar savunma konusunda yeterli imkâna, başka bir ifadeyle gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmalıdır. Anayasa Mahkemesi de savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma kavramının yanında meşru vasıta ve yollardan yararlanma kavramının da kapsamında olduğunu belirtmiştir (AYM, E.1992/8, K.1992/39, 16/6/1992).

37. Savunma için *gerekli kolaylık* kavramı şüpheliye/sanığa savunma için yardımcı olacak veya olabilecek zorunlu olan imkânları ifade etmekte ve *silahların eşitliğini* sağlamayı amaçlamaktadır. Suç isnadı altındaki kişiye sağlanması zorunlu kolaylıklar, savunma için *gerekli* olanlardır. Bu bağlamda hükmün gerekçeli olarak açıklanması veya taraflara gerekçeli kararın tebliğ edilmesi de sağlanacak kolaylıklar arasındadır (*Ufuk Rifat Çobanoğlu*, B. No: 2014/6971, 1/2/2017, § 45).

38. İtiraz konusu kural istinaf kanun yoluna başvuru süresinin hükmün açıklanmasından itibaren, başka bir ifadeyle tefhimden itibaren başlamasını öngörmektedir. Kanun yoluna başvuru süresinin hükmün tefhimiyle başlaması mahkemeye erişim hakkına sınırlama getirmektedir. Kanun yoluna başvuru süresinin tefhimden başlatılması yazılı gerekçe henüz tebliğ edilmeden kişiyi savunma yapmaya zorladığından savunma için gerekli kolaylıklardan yararlanma hakkını da etkilemektedir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı kapsamındaki incelemenin savunma için gerekli kolaylıklardan yararlanma hakkı ışığında yapılması gerekir.

39. Anayasa'nın 13. maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*" denilmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

40. Bu itibarla mahkemeye erişim hakkına yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

41. Esasen temel hak ve özgürlükleri sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde; kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

42. Kuralın şekli anlamda bir kanun hükmü olduğu ve erişilebilir olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra istinaf kanun yoluna başvuru süresinin hükmün açıklanmasından itibaren başlayacağına açık, anlaşılır ve sınırları belirli şekilde düzenlendiği, bu kapsamda kuralın kanunilik şartını taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

43. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmayacaktır. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını, hukuk alanında etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelerle bağlanmıştır (*Ertuğrul Dalbaş*, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59). Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkını hükmün açıklanmasından itibaren başlatan ve belirli bir süre içinde yapılması şartına bağlayan kuralın hukuki güvenlik ve istikrarı sağlamak şeklinde meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

44. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca mahkemeye erişim hakkına getirilecek sınırlamaların ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *oranlılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *oranlılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016).

45. İstinaf kanun yoluna başvuru süresini hükmün açıklanmasından itibaren başlatan ve belirli bir süre içinde başvuru yapılmadığı takdirde hükmün kesinleşmesine imkân tanıyan kuralın hükmün kısa sürede kesinleşmesiyle hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması amacına ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

46. İstinaf kanun yoluna başvuru süresini hükmün açıklanmasından itibaren başlatan kuralla kanun yoluna başvuracak tarafça istinaf dilekçesinin bir an önce sunulmasının

sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Kuralın bu yönüyle hükmün kesinleşmesi sağlanarak hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması şeklindeki amaca ulaşılması bakımından kanun koyucunun başvurabileceği araçlar arasında olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren kuraldan daha hafif bir sınırlama ile aynı amaca ulaşılmasının mümkün olup olmadığı da önem taşımaktadır.

47. Bu bağlamda Kanun'un 232. maddesinin (3) numaralı fıkrasında hükmün gerekçesi ile birlikte tümüyle tutanağa geçirilmediği durumlarda hükmün açıklanmasından itibaren en geç on beş gün içinde gerekçeli kararın dava dosyasına konulacağı hüküm altına alınmıştır. Anılan hükümle gerekçeli kararın yazımı için makul bir süre öngörüldüğü dikkate alındığında, istinaf kanun yoluna başvuru süresinin gerekçeli kararın tarafa bildirilmesinden sonra başlatılmasının hukuki güvenlik ve istikrarı sağlamak şeklindeki meşru amaç bakımından itiraz konusu kural kadar etkili sonuç doğurabileceği açıktır. Bu itibarla hükmün gerekçesiyle birlikte açıklanmadığı sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği durumlarda, istinaf kanun yoluna başvuru süresini hükmün açıklanmasından itibaren başlatan ve kanun yoluna başvuracak tarafa öncelikle *süre tutum dilekçesi*, gerekçeli kararın tebliğinden sonra ise istinaf nedenlerini bildirir ikinci bir dilekçe sunma zorunluluğu öngören kuralın ulaşılacak istenen amaç bakımından zorunlu olmadığı, mahkemeye erişim hakkına gerekli olmayan bir sınırlama getirdiği anlaşılmaktadır.

48. Diğer yandan kanun yoluna başvuru süresinin hükmün açıklanmasından başka bir ifadeyle tefhim tarihinden itibaren başlatılacaksa hükümde taraflara tefhim edilen kararın hüküm kısmına dayanak oluşturacak hukuki bir gerekçenin bulunması zorunludur (*Vesim Parlak*, §§ 33, 34). Kanun yoluna başvuru süresinin hükmün tefhimıyla başladığı durumlarda, hükmün gerekçesini bilmeyen tarafın istinaf kanun yoluna başvuru hakkını gereği gibi kullanabileceği söylenemez. Başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurma hakkını gereği gibi kullanabilmesi için kararın hangi gerekçe ile verildiğini bilmesi gerekir. Nitekim kanun yolunda ileri sürülecek istinaf sebepleri, hükmün yalnızca sonucuyla değil gerekçesiyle de ilgili olabilir. Bu bakımdan ceza yargılamasında esaslı belgelerden olan ve hükmün maddi ve hukuki temelini oluşturan gerekçeyi içerir hükmün kanun yoluna başvuru hakkını kullanabilmesi için taraflara bildirilmesi gerekir.

49. Hükmün gerekçesiyle birlikte açıklanmadığı sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği durumlarda hak kayıplarının önüne geçilebilmesi için duruşmada hazır olan taraflarca *süre tutum dilekçesinin* verilme imkânı olmasına karşın gerekçeli kararın duruşmada hazır olanlardan yalnızca bu dilekçeyi veren taraflara tebliğ edilmesi ve bu durumda tarafın yeniden istinaf dilekçesi hazırlamak veya gerekçenin yerinde olduğunu düşündüğünde kanun yolu başvurusundan feragat dilekçesi vermek mecburiyetinde bulunduğu gözetildiğinde mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılacak istenen meşru amaç ve kişilerin mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantının kurulmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın gerekçesi açıklanmayan hükümler yönünden mahkemeye erişim hakkını güçleştirdiği ve kuralla hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararlar kıyaslandığında kişilere aşırı külfet yüklediği, mahkemeye erişim hakkını orantısız dolayısıyla ölçüsüz bir biçimde sınırladığı anlaşılmaktadır.

50. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Basri BAĞCI ve Muhterem İNCE bu görüşte katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 141. maddesi yönünden incelenmemiştir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

51. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Mahkemenin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

52. 5271 sayılı Kanun'un 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...hükümün açıklanmasından itibaren...*" ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu kurala ilişkin iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;

A. 231. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...hükümün açıklanmasından itibaren...*" ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Basri BAĞCI ile Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

26/7/2023 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Karşı Oy

1. Çoğunluk tarafından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 273/1. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...hükümün açıklanmasından itibaren..." ibaresinin iptaline karar verilmiştir.

2. İptal gerekçesi olarak; hükmün açıklandığı anda gerekçenin çoğunlukla yazılmamış olduğu, kararı istinaf etmek isteyen tarafın gerekçeyi görmeden kanun yoluna müracaat etmek durumunda bırakıldığı bu durumun istinaf isteminde bulunanlar açısından dezavantajlı bir duruma yol açtığı hususları ifade edilmektedir.

3. Çoğunluk, istinaf kanun yoluna müracaat için sürenin hükmün gerekçesi ile birlikte taraflara tebliğ edilmesinden başlatılmasının daha yerinde olacağını ifade etmektedir.

4. Bir normun anayasal denetiminde gözetilmesi gereken husus seçenekler arasında en ideal olanın belirlenmesi değil, mevcut düzenlemenin anayasaya uygun olup olmadığıdır.

5. Hüküm açıklanırken gerekçesinin de aynı anda tarafların bilgisine sunulması en ideal olan uygulamadır. Diğer taraftan kanuni yollara müracaat için sürenin gerekçeli kararın tebliğinden başlatılması da mevcut uygulamaya nazaran daha yerinde bir uygulama olacağı görüşü olarak savunulabilir.

6. Ancak yukarıda aktarılan hususlar istinaf yoluna müracaat süresinin tefhimden itibaren başlatılmasını ön gören mevcut uygulamanın anayasaya aykırı olduğu anlamına gelmemektedir.

7. CMK'nın 232. maddesi üçüncü fıkrası, hükmün açıklanması sırasında gerekçenin tutanağa geçirilmemesi durumunda onbeş gün içerisinde bunun yapılmasını amirdir.

8. Diğer taraftan CMK'nın 275. maddesinin ikinci fıkrasında hükme karşı istinaf yoluna müracaat edildiğinin mahkemece öğrenilmesi durumunda gerekçeli kararın yedi gün içerisinde taraflara tebliğini hüküm atına almaktadır.

9. CMK. 275. maddesinde yer alan bu hüküm sayesinde onbeş gün olan gerekçeli karar yazım süresi yedi gün içerisinde gerekçenin kaleme alınıp tebliğ edilmesi gerekliliğine dönüşmektedir.

10. Kararı istinaf etmek iradesine sahip bir tarafın mevcut düzenlemede mahkeme kararının gerekçesini öğrenmeden bu hakkını kullanması gibi bir durum söz konusu değildir. İstinaf iradesini öğrenen mahkeme yedi gün içerisinde sadece gerekçeyi kaleme almakla değil aynı zamanda onu tebliğ etmekle de yükümlüdür. Bu durum sürecin daha hızlı işlemesine de hizmet etmektedir.

11. Tatbikatta süre tutum dilekçesi olarak isimlendirilen ilk müracaat üzerine yazılmamış olan gerekçeli karar mahkeme tarafından yedi gün içerisinde ilgisine tebliğ edilmektedir. Gerekçeli kararı öğrenen ve değerlendiren taraf, vermiş olduğu istinaf dilekçesindeki değerlendirmelere ekleme ve çıkartmalar yapabileceği gibi kanun yoluna müracaattan tamamen de feragat edebilecektir.

12. Bu aşama itibariyle kararın gerekçesine de vakıf olduğundan çoğunluk tarafından dile getirildiği gibi herhangi bir zafiyet veya dezavantajlı durumu da düşmüş olmayacaktır.

13. Gerekçenin hükümlerle birlikte hazır edilmesinin arz edeceği müşkülât ve ayrıca kanun yoluna müracaat etme iradesinin ötelenmemesi gibi uygulamanın getirdiği pratik gerçeklikleri de gözeten mevcut düzenlemenin anayasaya aykırı bir yönünün bulunmadığını değerlendirdiğimizden çoğunluğun kuralın iptali yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Basri BAĞCI

Üye
Muhterem İNCE